

VISITATIERAPPORT FRYSKE AKADEMY 2009

COMMENTAAR DIRECTIE FRYSKE AKADEMY

1. Algemeen oordeel

Met instemming heb ik kennisgenomen van de conclusies van de Visitatiecommissie, en met name van haar oordeel

- dat het onderzoek van de Fryske Akademy over de gehele linie het predikaat Zeer Goed verdient;
- dat de Fryske Akademy bewezen heeft terecht een KNAW-instituut te zijn;
- dat de Fryske Akademy er na de crisis nu sterker voor staat; en
- dat met dit resultaat een streep gezet kan worden onder de moeilijke periode die achter ons ligt.

Het oordeel 'Zeer Goed' dat nu gegeven is, laat overigens ruimte voor verdere verbetering, en onze ambitie is om het bij de volgende Visitatie ook inderdaad nog beter te doen. Hoe wij onze onderzoeksinspanningen op dat centrale doel willen richten, zal worden uitgewerkt in het Onderzoeksplan dat in de loop van dit jaar met het nieuwe MT zal worden ontwikkeld.

2. Missie en uitdagingen

Met instemming heb ik ook kennis genomen van de waardering die de Visitatiecommissie op meer dan één plaats uitspreekt voor de missie van de Fryske Akademy, met name

- voor ons streven naar een combinatie van hoogwaardig wetenschappelijk onderzoek met een duidelijke maatschappelijke betekenis en relevantie in Fryslân, Nederland en Europa;
- voor onze inzet om binnen de verschillende disciplines en vakgebieden waar de Fryske Akademy actief is, de 'Friese casus' effectief voor het internationale wetenschappelijke voetlicht te brengen; en
- voor het internationaal baanbrekende karakter van HISGIS, Taaldatabanken en Mercator-meertaligheidsonderzoek.

Tegelijk legt de Visitatiecommissie de Fryske Akademy een aantal interessante inhoudelijke uitdagingen voor, waar wij in ons beleid en onderzoek de komende jaren graag werk van willen maken. Dit betreft met name de opmerking

- dat er rond het thema 'laboratorium Fryslân' interessante uitdagingen liggen voor de onderzoeksagenda en de profilering van alle drie vakgroepen van de Fryske Akademy; en
- dat het binnen de vakgroep Geschiedenis belangrijk is zo gauw mogelijk te komen tot invulling en opbouw van het onderzoek op het gebied van de Friese letterkunde;

Eén belangrijke uitdaging heb ik echter gemist, en wel de vraag hoe het internationaal succesvolle Mercator-team de komende jaren sterker structureel in formatie en lumpsum van de Fryske Akademy ingebed kan worden dan nu het geval is.

Ook op deze punten zal nader worden ingegaan in het komende Onderzoeksplan.

3. Strategische adviezen

De Visitatiecommissie formuleert verder een aantal welkome strategische adviezen – met name: inzetten op meer projecten uit de tweede geldstroom; het aantrekken van meer AIO's en promovendi; een betere aansluiting bij de landelijke onderzoeksscholen; bevordering van de internationale impact door meer publicaties in Duits en Engels en een sterker internationaal-vergelijkend onderzoeksperspectief; en het aantrekken van meer vrouwelijke onderzoekers – waar de Fryske Akademy de komende jaren graag in haar beleid op zal inspelen.

Bij een aantal van de hierboven genoemde aanbevelingen van de Visitatiecommissie – bijvoorbeeld het aantrekken van meer vrouwen of het invullen van vacatures bij Geschiedenis - ziet de Fryske Akademy zich echter wel geplaagd door beperkingen die voortvloeien uit de bestaande CAO en rechtspositieregelingen, waardoor eigenlijk alleen de route van het natuurlijk verloop beschikbaar is – wat dus in het geval van de Fryske Akademy zeer minimaal is.

Wil de Fryske Akademy hier toch iets aan kunnen doen – bijvoorbeeld door AIO's en post-doc's aan te trekken, en zo de wetenschappelijke vernieuwing en verjonging te intensiveren -, dan zullen wij graag met de KNAW en de Provincie overleggen welke mogelijkheden en beleidsruimte hiervoor gevonden kunnen worden.

4. Onderzoeksveld: disciplines in de vakgroepen

Een zekere spanning signaleer ik tussen de zeer ruime wijze waarop de Visitatiecommissie enerzijds op p. 3 en 13 het onderzoeksveld van de Fryske Akademy definieert als de studie van minderheidstalen, regionale cultuur en geschiedenis, en anderzijds hoe zij daartegenover op p. 5 alleen de Friese taal- en letterkunde aanwijst als de kerngebieden van de Akademy.

Deze tegenstelling zou mogelijk verwarring kunnen wekken, en het is ook niet de strategische keus zoals wij die zelf gemaakt hebben, maar (naar ons oordeel) gelukkig geeft de Visitatiecommissie, tussen deze beide gebiedsafbakening in, duidelijk het volle pond aan de prestaties die geleverd worden binnen de verschillende wetenschappelijke disciplines die de Fryske Akademy in haar vakgroepen in huis heeft.

Deze lopen van taalkunde, lexicografie en taaldatabanken; via sociale geografie, taalsociologie, meertaligheidsonderzoek, bestuurskunde, onderzoek van taalminderheden, onderwijsonderzoek en onderzoek van sociale duurzaamheid en innovatie; tot letterkunde, mediëvistiek en (vroeg-)moderne geschiedenis, cultuurgeschiedenis en historisch-geografische informatiesystemen.

De Fryske Akademy zal, gegeven de zeer goede resultaten die bereikt zijn, ook in de toekomst in haar onderzoek van de Friese taal, cultuur, geschiedenis en samenleving op de verdere ontwikkeling en verdieping van deze waaier aan disciplines blijven inzetten.

5. Instituut algemeen

Mij is opgevallen dat na 2.3 Evaluatie van het Instituut – anders dan na 3.3., 4.3. en 5.3. bij de verschillende vakgroepen - een nadere adstructie van de gegeven oordelen ontbreekt.

In de gegeven oordelen kan ik me overigens wel vinden, en ik waardeer het bijzonder dat de commissie, hier zowel als elders in het rapport, zo helder onderscheidt tussen ‘goed’, zeer goed’ en ‘excellent’. Dit helpt ons zeer bij onze inspanningen om tot verdere verbeteringen te komen.

In die zin vat ik dus ook de kwalificatie ‘Goed’, die in 2.3. wordt toegekend aan Strategie en beleid, Financieel beleid en Voorzieningen, op als een bevestiging van de juistheid van de verbeterpunten die wij in ons Masterplan hadden aangewezen.

5. Middelen

Opvallend genoeg geeft de Visitatiecommissie voor het punt ‘Middelen’ het predikaat ‘Toereikend’. Dit is van alle beoordelingen die zijn uitgebracht wel de allerlaagste, te weten een 2 op de 5-puntschaal. De Visitatiecommissie geeft enkel deze zeer lage score, maar gaat verder niet in op de financieringskant van de Fryske Akademy. Omdat deze kant van de zaak in het Zelfevaluatierapport wel aan de orde was gesteld – zij is namelijk voor de verdere ontwikkeling van de Fryske Akademy van zeer groot belang – maak ik hierbij graag de volgende opmerkingen:

(i) Naar ik heb begrepen bedoelt de commissie met het gegeven oordeel, dat de lumpsum toereikend is om een goed instituut te kunnen runnen. Als dit zo is, dan is het dus zo dat de subsidiënten voor die lumpsum wel een instituut krijgen dat ‘zeer goed’ is. Very good value for money dus.

(ii) Dat wil echter enerzijds zeggen dat de FA-onderzoekers via hun projectinspanningen structureel betere prestaties leveren dan op basis van alleen die lumpsum-subsidie te verwachten is. In dit verband was een woord van lof voor de creatieve en bovengemiddeld succesvolle fondsenwerving door FA-onderzoekers en voor de drie NWO-projecten die de vakgroep Geschiedenis heeft weten binnen te halen, wel op haar plaats geweest. In het mondeling eindrapport op 31 maart is dit ook inderdaad zo uitgesproken door voorzitter Prak. Daarom kan dit wellicht nog toegevoegd worden aan het Rapport.

(iii) Andersom geldt dan echter ook dat de lumpsum onvoldoende is waar het gaat om die investeringen in mensen en voorzieningen die absoluut nodig zijn om ook in de toekomst weer ‘zeer goed’ of liever nog ‘excellent’ te kunnen presteren – of zelfs maar om onze nu bestaande wetenschappelijke voorsprong met HISGIS, Taaldatabanken en Mercator te kunnen vasthouden.

In dit verband wijs ik met name op de ontoereikende ICT-voorziening op de Fryske Akademy. Hier is een investeringsslag dringend gewenst, zowel in de administratieve automatisering (archieff- en documentatiesystemen, toegang tot elektronische tijdschriften, research management modules) alsook in de automatisering ten behoeve van onderzoek (het in huis ontwikkelen van stukjes software, databanken en onderzoeksinstrumenten).

Met het oog op onze toekomstige wetenschappelijke prestaties is het van levensbelang dat de Fryske Akademy meer ruimte krijgt voor het doen van dergelijke investeringen.

(iv) Verder verdient hier de aandacht dat de beperkte middelen waarover de Fryske Akademy beschikt onvermijdelijk ook dwingen tot het maken van keuzen. Zo is bij de Geschiedenis-vacature-Frieswijk (moderne sociale geschiedenis) afgelopen jaar met de benoeming van dr Hanno Brand duidelijk de strategische keuze gemaakt om in te zetten op mediëvistiek en vroegmoderne geschiedenis. De commissie echter lijkt met haar aanbeveling om de vacature moderne geschiedenis snel in te vullen (op p. 9) vast te houden aan de gedachte dat de vakgroep toch wel complete dekking voor het gehele terrein van de Friese geschiedenis zou moeten kunnen bieden. Met de beperkte middelen waar de FA over beschikt is dit dus niet mogelijk. Of andersom: als dit wenselijk wordt geacht, dan zouden daar extra middelen voor gevonden moeten worden.

(v) Mijn insteek is hier, zoals ook aangegeven in het Zelfevaluatie-rapport, dat als eerste prioriteit verder herstel van de FA-financiën geboden blijft. De agenda wordt dus vooralsnog bepaald door de strategie die is uitgezet in het Masterplan 2007-2012.

Het verdient in dit verband aanbeveling om meer gericht en systematisch de mogelijkheden te benutten van het Privaat-Publiek Partnership dat bij de Fryske Akademy tot stand is gekomen met het akkoord dat in 2007 tussen KNAW, Provincie en Frysk Akademy Fûns (FAF) gesloten is.

6. De ondernemende Akademy

Op één punt ten slotte verschil ik wel van mening met de commissie. De Fryske Akademy is een ondernemend onderzoeksinstituut, waar wij ons erop toeleggen om van ideeën en plannen in combinatie met geld goede tot en met excellente wetenschappelijke onderzoeksprojecten te maken.

Het lijkt hier en daar echter of de commissie zou menen dat eigenlijk alleen geld uit de tweede geldstroom echt een keurmerk van kwaliteit zou zijn. Maar geld is geld, en kwaliteit wordt niet bepaald door waar je het vandaan krijgt, maar door wat je ermee doet en ervan maakt.

A case in point is de excellentie die wij over de jaren bereikt hebben met HISGIS, Taaldatabanken, Mercator en het project 'Added value of multilingualism'. In al deze gevallen is het geld waarmee dit gepresteerd is, niet afkomstig geweest van de tweede geldstroom, en ook is het buitengewoon twijfelachtig of we er wel voor hadden kunnen aankloppen bij de tweede geldstroom. Niettemin echter zijn de prestaties wel zeker geleverd. En daar gaat het tenslotte om.

Natuurlijk zullen wij graag meedingen in de tweede geldstroom, maar het lijkt mij principieel onjuist om succes daar als alleenzaligmakend criterium van onderzoekskwaliteit te zien, of om ander geld 'gemakkelijker' en daarom wetenschappelijk van minder waarde te achten.

Ik zou daarom willen pleiten voor enig financieel realisme op dit punt. Wij zullen dan ook, net als in de afgelopen periode, actief alle financieringsmogelijkheden blijven verkennen en waar mogelijk ook voor ons onderzoek benutten, van NWO en KNAW, via Waddenacademie, Brussel, ESF en Baskenland tot en met de Friese fondsen.

7. Kleine correcties

Als laatste punt graag nog een paar kleine technische opmerkingen die ik al eerder had moeten corrigeren:

- op p. 6 r. 4 staat: 'invoeren' van functioneringsgesprekken, moet zijn: 'optimaliseren'
- op p. 8 in 3.2. regel 8 staat 'revival'-bewegingen. Dit moet zijn 'romantische' etc;
- op p. 14 in het programma voor dinsdag 31 maart staat in regel 1 genoemd 'Henk' Klinkenberg. Hij heet echter 'Edwin'.

Tot besluit spreek ik hierbij graag nogmaals mijn grote waardering uit voor de grondige, prettige en constructieve manier waarop de Visitatiecommissie haar evaluatie van het onderzoek van de Fryske Akademy heeft uitgevoerd.

Over de verschillende kwesties die in het Visitatierapport en in deze reactie aan de orde komen, zou ik van de zomer graag nader van gedachten willen wisselen met de subsidiënten.

Leeuwarden, 28 mei 2009

Reinier Salverda

Fryske Akademy